

**STICHTING NATIONAAL MUSEUM VAN WERELDCULTUREN
VERANTWOORDING 2018**

DIRECTIEVERSLAG 2018

Het Nationaal Museum van Wereldculturen (NMVW), gevestigd te Leiden op de Steenstraat 1, is een stichting met als doel huidige en toekomstige generaties inzicht te geven in de geschiedenis en ontwikkeling van niet-westerse culturen. De drie musea die samen het NMVW vormen, Tropenmuseum, Afrika Museum en Museum Volkenkunde, zijn musea over mensen, die willen inspireren tot een open blik op de wereld en bijdragen aan wereldburgerschap. Sinds 1 mei 2017 is het Wereldmuseum Rotterdam als partner verbonden aan het NMVW op basis van een in een samenwerkingsovereenkomst vastgelegde personele unie op het gebied van bestuur, management en toezicht. De twee stichtingen delen naast de collectie ook dezelfde missie.

De jaarrekening 2018 van de Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen volgt de door het ministerie van OCW voorgeschreven methodiek, vastgelegd in het 'Handboek Verantwoording Cultuursubsidie Instellingen 2017-2020', kortweg het 'handboek'.

Algemeen beleid 2018

Het jaar 2018 stond in het teken van de verdere en voortdurende inhoudelijke ontwikkeling van onze drie musea. We zien dat er binnen het maatschappelijke debat waarde wordt gehecht aan onze bijdrage met betrekking tot thema's als wereldburgerschap, sociale verbinding, diversiteit en inclusiviteit. In steeds grotere mate ervaren we dat er behoefte is aan onze kennis en dat onze musea en medewerkers relevante gesprekken, interactie en uitwisseling op deze gebieden kunnen faciliteren.

Het Tropenmuseum, het Afrika Museum en Museum Volkenkunde trokken in 2018 gezamenlijk 424.075 bezoekers. Het Tropenmuseum ontving 210.386 bezoekers, ongeveer 7.000 bezoekers meer dan in 2017. Het Afrika Museum toonde met 71.079 bezoekers voor het derde jaar op rij een stijgende lijn. Museum Volkenkunde opende de deuren voor 142.610 bezoekers, een ingecalculerde daling ten opzichte van 2017 toen we 185.163 bezoekers mochten verwelkomen dankzij de blockbuster *Cool Japan*. Bij elkaar opgeteld was 2018 daarmee het op een na beste jaar voor de drie NMVW-musea in hun geschiedenis.

In het Tropenmuseum was de opening van *Things that Matter*, de nieuwe semipermanente tentoonstelling op de begane grond van de Lichthal, onbetwist het hoogtepunt van het jaar 2018. De opening van deze tentoonstelling markeerde het einde van de tweede fase van de transformatie van het Tropenmuseum, waarin we een groot deel van de opstellingen hebben herzien en vernieuwd. In de eerste fase werden reeds alle publieksfaciliteiten vernieuwd en de monumentale Lichthal in ere hersteld en fase drie (oplevering gepland in 2020) voorziet in een vervanging van de buitenzijde van de in de zeventiger jaren aangebrachte entree. *Things That Matter* is een tentoonstelling over universele menselijke thema's en het belang ervan in alle samenlevingen. In de tentoonstelling staan voorwerpen van verschillende wereldburgers centraal die voor hen van grote persoonlijke betekenis zijn en tegelijkertijd nauw verbonden zijn met tien hedendaagse maatschappelijke onderwerpen, waaronder migratie, klimaat, culturele toe-eigening, voortplanting en het belang van taal. *Things That Matter* is een mijlpaal in de vernieuwing van het Tropenmuseum: we laten de geografische indeling los en verleggen de focus naar universele onderwerpen die mensen wereldwijd verbinden.

In 2018 zijn we gestart met het opnieuw vorm geven aan de (publieks)voorzieningen, de tentoonstellingsruimtes en de (semi-)permanente tentoonstellingen van het Afrika Museum. We proberen te inspireren tot een grotere betrokkenheid met en begrip van het continent en zijn bewoners. De vaste opstelling van het Afrika Museum en het buitenmuseum doen dit nog onvoldoende. Een ingrijpende vernieuwing en verbouwing is nodig, waarbij we dan ook meteen de noodzakelijke verbetering van bepaalde museale en publieksfaciliteiten kunnen aanpakken. In 2018 bereidden we deze nieuwe presentatie conceptueel-inhoudelijk voor. De herinrichting - zowel binnen als buiten - zal resulteren in een meer dynamische, eigentijdse en interactieve presentatie van het continent: *Africa Now*. Vanuit de OCW subsidie en uit de jaarlijkse bijdrage uit de BankGiroLoterij reserveerden wij een aanzienlijk bedrag voor *Africa Now*, het Masterplan van het Afrika Museum. Ook voor de verbouwing van het gebouw van het Afrika Museum maakten we in 2018 concrete plannen. Deze gebouwen en terreinen worden gehuurd van de Congregatie van de Heilige Geest. In oktober 2018 stelde de Congregatie ons op de hoogte van hun voornemen om de gebouwen en terreinen te verkopen. Deze mededeling heeft gevolgen voor de verbouwing. Immers, bij het ontbreken van een langjarige huurzekerheid is het doen van grote investeringen in gebouwen en

installaties niet verantwoord. Daarom besloten we om de grote investeringen in de klimaatinstallatie en in bouwkundige aanpassingen in het entreegebied pas uit te gaan voeren als die zekerheid redelijkerwijs is verkregen. Daar zal pas duidelijkheid in komen als de koper bekend is. Met de reeds in 2018 gestarte herinrichting van de tentoonstellingszalen en het Buitenmuseum gaan we desalniettemin onverminderd door. Verderop in het verslag, onder Continuïteit, lichten wij het proces rondom de verkoop verder toe.

In oktober 2018 was Museum Volkenkunde het toneel voor de zogenaamde *Benin Dialogue*. In de Benin Dialogue Group zitten vertegenwoordigers van musea uit Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Nederland en Zweden en vooraanstaande koninklijke, regionale en nationale vertegenwoordigers van overheden en musea in Nigeria. Een van de centrale doelen voor de Benin Dialogue Group is door dit jaarlijkse multilaterale overleg samen te werken aan de oprichting van een museum in Benin City. Hier zullen wisselende objecten uit Benin van een consortium van Europese musea worden tentoongesteld in samenwerking met de Edo State Government en het Hof van Benin, daarbij ondersteund door de National Commission for Museums and Monuments (NCMM) van Nigeria. Als gastheer van de 2018-vergadering waren we niet alleen verantwoordelijk voor de praktische organisatie van de internationale bijeenkomst en het leiden van de vergadering maar zorgden we ook voor een zorgvuldige inhoudelijke voorbereiding die concrete resultaten van de bijeenkomst in oktober zou moeten opleveren. In dat kader bezochten we vooraf de belangrijkste Europese partijen en spraken we de vertegenwoordigers in bilaterale context om de agenda te bepalen. Tijdens het overleg in Museum Volkenkunde committeerden de partijen zich tot het in bruikleen geven van objecten inclusief iconische stukken uit de Benin collectie met een bruikleenduur van minimaal drie jaar die volgens een roterend schema gewisseld kunnen worden. Daarnaast werd er een stuurgroep opgericht en werd er afgesproken dat het volgende overleg in 2019 zal plaatsvinden in Benin City. Het zijn significante stappen voorwaarts om het centrale gezamenlijke doel te bereiken. In de (inter-)nationale pers was er veel aandacht voor deze bijeenkomst.

Ook in het algemeen zagen we in 2018 in toenemende mate een internationaal maatschappelijk debat over de omgang met koloniale erfgoedcollecties zoals de Benin collectie, in het bijzonder wanneer er daarbij sprake is van roofterkunst. Los van deze toenemende discussie werd en wordt het NMVW zo nu en dan geconfronteerd met claims op de repatriëring van objecten. Daarover wordt dan op een *case-to-case* basis advies uitgebracht aan de Minister van OCW, aangezien de Staat eigenaar is van de collectie. Een consequent beoordelingskader voor zulke claims ontbrak echter. We hebben daarom in 2018 gewerkt aan een praktisch beleidskader. Dit kader identificeert hoe we voortaan te werk gaan om tot ons advies aan de Minister te komen, en definieert criteria waarop wij een claim op repatriëring van een object beoordelen. Bij het ontwikkelen van dit beleidskader hebben we onder andere de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, het Rijksmuseum en het Rijksmuseum van Oudheden geconsulteerd alsmede nationale en internationale (museum)professionals. In 2019 zal dit beleidskader gereed zijn om door ons in de praktijk te worden gehanteerd.

De collectie van het NMVW werd in 2018 verrijkt met een uitzonderlijke verwerving. Het kamerscherm *Uitzicht op Deshima in de baai van Nagasaki* van de Japanse schilder Kawahara Keiga is de grootste aankoop van het Nationaal Museum van Wereldculturen in de laatste jaren. Het kamerscherm werd ontdekt na 100 jaar in privébezit te zijn geweest. Voor NMVW is het een sleutelstuk binnen de Japan-collectie en specifiek binnen de Keiga-collectie, die met ruim 500 objecten de grootste ter wereld is. Keiga wordt vanwege de nauwkeurige detaillering in zijn werk ook wel 'fotograaf zonder camera' genoemd. De voorstelling toont de baai van Nagasaki met daarin de Nederlandse handelspost op het eilandje Deshima in 1836. We konden de aankoop doen dankzij steun van Vereniging Rembrandt, het Mondriaan Fonds, het VSBfonds, de BankGiroLoterij en de Vrienden van Museum Volkenkunde. Het kamerscherm werd in de zomer van 2018 in Museum Volkenkunde onthuld door de burgemeester van Leiden, Henri Lenferink en de ambassadeur van Japan, Z.E. de heer Hiroshi Inomata. Daarna was het onderdeel van de jubileumtentoonstelling van de Vereniging Rembrandt *Als kunst je lief is* in het Kröller-Müller Museum. Na afloop van deze expositie zal het kamerscherm volledig worden gerestaureerd. Het topstuk krijgt uiteindelijk een centrale plaats in Museum Volkenkunde.

Het jaar 2018 zag ook onze publicatie van *Words Matter, een incomplete gids voor woordkeuze binnen de culturele sector*. Met deze publicatie wilden we bijdragen aan de dialoog over het woordgebruik in de museumwereld en aansluiten bij het maatschappelijk debat over de vraag of bepaalde (vaak oorspronkelijk koloniale) woorden nog wel van deze tijd zijn. De publicatie belicht dat de beschrijving van een object soms net zoveel betekenis heeft als het object zelf. Het zou de lezer, en dan met name museummedewerkers, in staat moeten stellen om beter geïnformeerde woordkeuzes te maken. De publicatie werd gepresenteerd op de conferentie “Betwiste woorden in collecties” die we op 28 juni in samenwerking met het Ministerie van OCW, de Museumvereniging, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en het Rijksmuseum Amsterdam organiseerden. ‘s Avonds lanceerden we *Words Matter* met een programma voor een breed publiek in het Tropenmuseum. De publicatie is, in zowel het Nederlands als het Engels, vrij beschikbaar via onze websites. De publicatie van *Words Matter* leidde tot blijvend grote belangstelling van collega-instellingen, ook internationaal. In meerdere lezingen en workshops deelden we onze werkwijze, kennis en ervaringen op dit gebied en dat blijven we doen.

2018 was ook het eerste volledige kalenderjaar van de verregaande samenwerking tussen NMVW en het Wereldmuseum. Het jaar stond in het teken van het verder bestendigen van een solide verband tussen de twee organisaties. Hoewel NMVW en Wereldmuseum formeel juridisch twee zelfstandige entiteiten zijn, trekken zij in hun activiteiten gezamenlijk op en treden ze, met behoud van ieders eigenheid, samen naar buiten. Dit is onder andere zichtbaar in alle marketing-uitingen, maar ook bijvoorbeeld in de ontwikkeling van collectie- en tentoonstellingsbeleid.

In 2018 gingen we verschillende samenwerkingen aan met bedrijven op basis van gedeelde maatschappelijke betrokkenheid; onze zogenaamde missiepartners. Het betreft hier geen reguliere inhoudelijke samenwerking maar een andere en nieuwe manier van sponsoring. De essentie van het samenwerken met missiepartners ligt in het bundelen van krachten en het elkaar versterken in ieders kernactiviteiten. Dat is mogelijk omdat we vergelijkbare doelen nastreven en hierin dezelfde taal spreken. Samenwerken met missiepartners levert significante toegevoegde waarde op, niet alleen financieel maar juist ook inhoudelijk en in merkkracht. Samen met missiepartner Tony's Chocolonely presenteerden we diens tentoonstelling *Bitter Chocolate Stories* in het Tropenmuseum. Ook met Oikocredit gingen we een samenwerking aan; met hen delen wij de wens om bij te dragen aan wereldburgerschap. Waar zij dat doen door sociale investeringen met microkredieten, doen wij dat met onze tentoonstellingen, wetenschappelijk onderzoek en educatieve activiteiten. De komende jaren verwachten wij meer van dit soort missie gedreven samenwerkingen te kunnen bewerkstelligen.

Wij ontwikkelen ons voortdurend op het gebied van online communicatie en sociale media en blijven werken aan de verdere professionalisering op dit gebied. In 2018 stelden we opnieuw 2.592 items uit onze digitale collectie ter beschikking aan Wikimedia. Van de totaal beschikbaar gestelde foto's (inmiddels bijna 53.000) zijn 7.760 afbeeldingen gebruikt in een of meer lemma's. Dat leidde ertoe dat in 2018 maar liefst 192.917.938 keer een Wikipedia-pagina geraadpleegd werd waarop een afbeelding uit onze collectie te zien is. Daarnaast lanceerden we in 2018 maar liefst vijf vernieuwde websites: Tropenmuseum.nl, Volkenkunde.nl, Afrikamuseum.nl, materialculture.nl en collectie.wereldculturen.nl. De nieuwe websites zijn verbeterd op het gebied van navigatie, goede mobiele weergaves en beleving.

Financiële positie

Het jaar 2018 is afgesloten met een positief exploitatieresultaat van € 100.924,-. Begroot was een gering negatief exploitatieresultaat van € 55.000,-. Dit verschil laat zich verklaren uit onze inzet om in 2018 aanvullende buffers op te bouwen voor het in financieel opzicht intensieve jaar 2019 waarin een aanzienlijk tekort wordt verwacht. Met het oog hierop hebben we in 2018 besparingen doorgevoerd. Het resultaat na bestemming van € 62.186,- is verdeeld over de algemene reserve en het bestemmingsfonds OCW overeenkomstig de voorgeschreven verdeelsleutel. De algemene reserve bedraagt eind 2018 € 2.472.602,-. Dit blijft een punt van aandacht, want deze omvang bevindt zich nog steeds aan de onderkant van de bandbreedte waartussen het vrije vermogen (algemene reserve) zich zou moeten bevinden. We hebben deze bandbreedte vastgesteld bij een interne analyse naar de

streefhoogte van het vrije vermogen. Hierbij is rekening gehouden met organisatierisico's, sectorvergelijking en de financieringsfunctie van dit vermogen.

De solvabiliteit van het NMVW is 0,52 en de liquiditeit komt per ultimo 2018 uit op 3,23. Hoewel deze cijfers een solide financiële positie weergeven, vraagt de omvang van de vrij besteedbare algemene reserve zoals gezegd aandacht. Een aanzienlijk deel van het vermogen, te weten € 6.513.538,-, is ondergebracht in bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen met geormerkte bestemming. De bestemmingsreserve buitenmuseum ad € 1.058.498,-, de vervangingsreserve bedrijfsinstallatie ad € 892.713,-, het bestemmingsfonds huisvesting OCW ad € 644.874,-, het bestemmingsfonds Liefkes ad € 872.748,- en het bestemmingsfonds masterplan Tropenmuseum ad € 2.554.811,- zijn hiervan de grootste. De OCW-reserve 2017-2020 bedraagt eind 2018 € 199.445,-.

Met betrekking tot het Liefkesfonds kan nog gemeld worden dat het legaat waaruit dit fonds is gevormd deels in de vorm van een effectenportefeuille aan het museum werd overgedragen.

Een positief beleggingsresultaat komt ten goede aan het bestemmingsfonds, net als een eventueel negatief resultaat ten laste van dit bestemmingsfonds zou komen.

Het fonds staat in dat opzicht dan ook buiten de exploitatie van het museum en het museum loopt geen risico's die de algemene reserve zouden kunnen belasten. Het museum hanteert een defensief beleggingsprofiel. In 2018 was er een negatief resultaat van € 36.103,-.

De zgn. Functionele Exploitatierkening zoals die conform het handboek OCW is opgesteld, rekent de verschillende baten en lasten toe aan de publieksfunctie van het museum, de collectiefunctie en het algemeen beheer. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt in welke mate de subsidie die door het Ministerie voor de betreffende categorie wordt verstrekt, afdoende is voor de betreffende functie. In 2018 blijkt het NMVW een bedrag van € 2,4 miljoen te kort te komen op de collectiefunctie. Dit laat zich deels verklaren door het gegeven dat het Ministerie in diens bekostiging voor de collectiefunctie geen bedrag heeft opgenomen voor de huisvesting van de collectie in Berg en Dal en in Amsterdam. De reden hiervoor is dat het Ministerie dat alleen bereid is te doen voor huisvesting in panden die eigendom zijn van hetzij het museum zelf hetzij van het Rijk. Tegen deze in onze ogen onredelijke methodiek stelde het museum eerst een bezwaarprocedure in, en daarna volgde in 2017 de gang naar de bestuursrechter, beiden helaas zonder het door ons gewenste resultaat. Gevolg is dat de Functionele Exploitatierkening ook dit jaar weer laat zien dat het NMVW diens wettelijke taken uit hoofde van de collectiefunctie in feite bekostigt ten laste van de exploitatie. In 2018 liet de exploitatie daar de ruimte voor, maar er kan een moment komen, bijvoorbeeld als gevolg van bezuinigingen op de exploitatiesubsidie, dat deze ruimte er niet meer is.

De vergaande bestuurlijke samenwerking met het Wereldmuseum Rotterdam vertaalt zich in een financiële relatie tussen de beide stichtingen. Immers, kernpunt van de samenwerking is de dienstverlening vanuit het NMVW aan het Wereldmuseum, die is gebaseerd op de in 2017 aangegane samenwerkingsovereenkomst. In deze samenwerkingsovereenkomst zijn de specifieke functies aangegeven die in het kader van de samenwerking ook werkzaam zullen zijn voor het Wereldmuseum. Dit betreft met name het management, enkele ondersteunende functies, de conservatoren en het online-team. Voor elke functie is een percentage van de loonkosten afgesproken dat door NMVW wordt doorbelast aan het Wereldmuseum.

Continuïteit

De subsidieaanvraag die het NMVW voor de BIS-periode 2017-2020 indiende werd positief beoordeeld door zowel Raad voor Cultuur als het ministerie, waardoor de continuïteit tot en met 2020 is gewaarborgd.

Eind 2018 maakten we spannende maanden door, doordat De Congregatie van de Heilige Geest, eigenaar van het panden en de terreinen van het Afrika Museum, ons liet weten over te willen gaan tot verkoop van hun bezittingen in Berg en Dal. We hadden begrip voor de overwegingen van de Congregatie, maar het bericht leidde wel tot onzekerheid over de verlenging van het huurcontract (de overeenkomst liep tot en met 31 december 2020). Ook zagen we er aanleiding in om enkele van de

geplande investeringen in het gebouw en de inhoudelijke vernieuwing van de museumpresentatie in de wacht te zetten.

Begin 2019 kwamen wij met de Congregatie verlenging van de huurovereenkomst tot en met 30 juni 2025 overeen, waarmee wij huurzekerheid hebben voor de huidige en de volgende cultuurnotaperiode (2021-2024). In een separate overeenkomst met de Congregatie werden daarnaast afspraken gemaakt over het verkoopproces door de Congregatie en de betrokkenheid van het NMVW daarbij. Hoewel we hiermee met vertrouwen de toekomst tegemoet zien, hebben we die onderdelen van de verbouwing die investeringen met een langere afschrijvingstermijn vergen, vooralsnog 'on hold' gezet totdat de nieuwe eigenaar en diens perspectief bekend zijn. We verwachten dat dit in de loop van 2019 zijn beslag krijgt.

Organisatiestructuur

De interne organisatiestructuur en het personeelsbestand zijn afgestemd op de omvang van de activiteiten van het museum. De organisatie is in omvang toegenomen en groeide van 130,9 fte per ultimo 2017 naar 142 fte per ultimo 2018. Per 31 december 2018 hadden 193 medewerkers een arbeidsovereenkomst bij het NMVW.

De groei van de NMVW-organisatie was (mede) een direct gevolg van de samenwerking met het Wereldmuseum per 1 april 2017. In verband met de afgesproken dienstverlening aan het Wereldmuseum was het noodzakelijk dat de NMVW-organisatie op bepaalde gebieden werd versterkt. Het laatste deel van deze versterking werd in 2018 gerealiseerd; zo werd onder meer het team conservatoren uitgebreid met (deels junior-) conservatoren met als specialisaties het Caribisch gebied en Koloniale Geschiedenis, Fotografie, Globalisering, Zuidoost-Azië, Turkije, Zuid-Afrika, China, Papua en West Papua.

Het NMVW werkt voortdurend aan de verbetering van de organisatie en de organisatiestructuur. Als onderdeel hiervan wordt om de 2 jaar een Medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) uitgevoerd. Dit was ook in 2018 het geval. De resultaten van dit MTO worden, in overleg en samenwerking met de Ondernemingsraad en de medewerkers, vertaald in actiepunten die worden opgenomen in een Verbeterplan. De periode tot het volgende MTO wordt benut om de zo vastgestelde verbeterpunten op te volgen.

In 2018 werd een nieuwe Ondernemingsraad geïnstalleerd.

Begroting 2019

Op 14 december 2018 werd de begroting voor het jaar 2019 door de Raad van Toezicht geaccordeerd. Hieronder wordt de begroting op hoofdlijnen weergegeven:

Bedragen (x € 1000,-)

Totaal eigen inkomsten	€	6.448	
Totaal structureel subsidie OCW	€	17.846	
Totaal structureel gemeente	€	205	
Incidentele publieke subsidies	€	<u>473</u>	
Totale Baten		€	24.972
Personeelslasten	€	9.611	
Huisvestingslasten	€	7.249	
Afschrijvingen	€	1.342	
Aankopen	€	80	
Overige lasten	€	<u>7.422</u>	
Totale Lasten		€	<u>25.704</u>
Saldo gewone bedrijfsuitoefening		€	-732
Saldo rentebaten/ -lasten		€	0
Resultaatbestemming		€	<u>469</u>
Resultaat na bestemming		€	-263

Een kwalitatieve beschrijving van de verrichte activiteiten 2018

Tentoonstellingen

Met onze tentoonstellingsprogrammering behandelden we ook in 2018 weer een spectrum aan onderwerpen die samen wereldburgerschap uitdragen en een open blik op de wereld stimuleren. Naast de relevantie en maatschappelijke betekenis blijft ook de esthetiek en verwondering een belangrijke rol spelen in hoe we onze tentoonstellingen ontwerpen. Met het unieke model van het doorplaatsen van tentoonstellingen bereikten we meer publiek, niet alleen op de eigen locaties maar ook internationaal.

Museum Volkenkunde – Leiden

Tot 3 juni was in Leiden *Sieraden: makers en dragers* te zien, een expositie met een indrukwekkende hoeveelheid aan sieraden van goud, zilver, kralen en natuurlijke materialen. Gedurende de tentoonstelling lieten vijf *artists in residence* zich inspireren door de museumcollectie. Deze tentoonstelling werd gedurende de zomerperiode opgevolgd door een reizende tentoonstelling van *World Press Photo 2019*. De tentoonstelling *Bali - Welcome to Paradise* werd op 11 oktober geopend en laat zowel de prachtige cultuur van Bali zien als de schaduwkant van het eiland als gevolg van het massatoerisme en de (plastic) vervuiling. Publieksonderzoek toonde aan dat deze tentoonstelling werd bezocht door veel nieuwe bezoekers (54%) en door veel mensen waarvan de ouders buiten Nederland zijn geboren (23%).

Ook in 2018 presenteerden we de zogenaamde 'galerij-tentoonstellingen'. Deze kleinere tentoonstellingen hebben als doel om meer objecten uit onze depots aan het publiek te tonen. In 2017 werd de collectie van het Aboriginal Art Museum Utrecht (AAMU) aan het NMVW geschonken. Op 14 juni 2018 werd de kleine tentoonstelling *Aboriginal Art* met 50 werken uit deze collectie geopend in aanwezigheid van onder andere de Ambassadeur van Australië. De galerijtentoonstelling *Guaman Poma*, gebaseerd op een reizende tentoonstelling van de Ambassade van Peru, werd op 26 juli geopend door de ambassadeur van Peru als onderdeel van de viering van de nationale feestdag in Peru. In de expositie *De Diamanten Bergen van Korea* die van april tot en met december te zien was ontdekte de bezoeker aan de hand van historische prenten, foto's en voorwerpen de historische en culturele betekenis van dit bijzondere gebied in Korea.

Tropenmuseum – Amsterdam

Tot 4 maart was in Amsterdam een tentoonstelling over *Aleppo* te zien en tot 26 augustus kon de bezoeker van het Tropenmuseum de *Body Art* tentoonstelling bekijken. De fototentoonstelling *Aleppo* leverde veel bijzondere ontmoetingen en uitwisselingen tussen bezoekers en oud-inwoners van Aleppo. *Body Art* was eerder al in 2015 in het Tropenmuseum te zien geweest maar keerde wegens groot succes terug in 2017 nadat ze ook in Antwerpen veel nieuw publiek naar het Museum Aan de Stroom had getrokken. De tentoonstellingen *Heden van het Slavernijverleden* en *Fashion Cities Africa*, beide in 2017 geopend, waren ook in 2018 het hele jaar nog te bezoeken. *Heden van het Slavernijverleden* vormt een opmaat naar een nieuwe vaste presentatie die de huidige vaste opstelling over het koloniale verleden in 2021 zal vervangen. *Fashion Cities Africa* geeft een frisse, stedelijke blik op de creatieve scene die vandaag de dag in Afrikaanse steden te vinden is. In de tentoonstelling *Afrofuturisme*, die van april tot en met september te zien was, werden de bezoekers door vier kunstenaars meegenomen in hun toekomstvisie voor Afrika. In *Afrofuturisme* liggen de Afrikaanse wetenschap en een zwart perspectief aan de basis van die toekomstvisies. Op 8 juli werd *Things that Matter* geopend, de nieuwe semi-permanente tentoonstelling op de begane grond van het Tropenmuseum. De tentoonstelling bestaat uit tien paviljoens die de bezoeker uitdagen tot nadenken over hedendaagse maatschappelijke thema's als geloof, activisme en klimaat. In samenwerking met Tony Choccolony werd in september de tentoonstelling *Bitter chocolate stories* geopend met portretten van tien kinderen en hun schrijvende verhalen over kinderarbeid in de cacao-industrie. In 2018 vond tevens de succesvolle doorplaatsing van de publiekstrekker *Cool Japan* plaats, die eerder in Museum Volkenkunde te zien was. Met een flinke klap op een hout vat sake openden de nieuwe wethouder van Cultuur van Amsterdam, Touria Meliani, met ambassadeur van Japan, Hiroshi Inomata en kunstenaar, Sebastian Masuda, de tentoonstelling. *Cool Japan* trok sinds de opening eind september ruim 79.000 bezoekers en is daarmee de best bezochte tentoonstelling in het Tropenmuseum in de eerste drie startmaanden. 2018 was bovendien het laatste volledige jaar van de

tentoonstelling *Ziezo Marokko* in Tropenmuseum Junior; in maart 2019 sluit deze tentoonstelling na een looptijd van 3,5 jaar. Verderop in dit verslag wordt er uitgebreider teruggekeken op de activiteiten en het bereik van deze kindertentoonstelling.

Afrika Museum – Berg en Dal

Tot en met 4 maart was *World Press Photo 2017* te zien in Berg en Dal. Deze tentoonstelling zorgde voor een stroom nieuwe bezoekers naar het Afrika Museum die zo voor het eerst kennis maakten met het museum. Op vrijdag 13 april werd de reizende fototentoonstelling *Afrotopia* geopend. Het was voor het eerst dat een tentoonstelling van de Afrikaanse Fotobiënnale buiten Mali te zien was, het belangrijkste fotografie evenement op het Afrikaanse continent. In deze tentoonstelling toonden topkunstenaars uit verschillende landen op het Afrikaanse continent en de diaspora hun artistieke en vaak ook kritische perspectief op sociale, politieke, economische of historische ontwikkelingen en lieten de bezoeker zo een eigentijds Afrikaans wereldbeeld zien. De uitgebreide *Sieraden* tentoonstelling, die meer dan 1.000 bijzondere objecten toonde, werd in oktober 2018 van Museum Volkenkunde naar het Afrika Museum doorgeplaatst.

NMVW buiten de eigen muren

Ook buiten de museummuren zijn wij actief. Zo waren we in 2018 aanwezig tijdens de Nijmeegse Kunstnacht, organiseerden we de Javastraat Foodtour en Ketu Koti Talks in het Oosterpark en bezochten we scholen met de ZieZo Marokko bus. In de lobby van Hotel Jakarta, het 'groenste' hotel van Nederland op het Java-eiland Amsterdam, toonden we verschillende werken uit onze collectie. Daarnaast was er ook in 2018 weer sprake van een internationale doorplaatsing van een van onze tentoonstellingen. *Wereld vol Veren*, eerder te zien in Museum Volkenkunde en het Afrika Museum, werd geopend in het Wereldculturen Museum in Göteborg. Daarna reist *Wereld vol Veren* door naar Stockholm. Deze samenwerking met onze internationale collega's van de volkenkundige musea maakt onderdeel uit van een opgebouwd programma van samenwerkingsrelaties. Zo was eerder al *Body Art* te zien in het Museum aan de Stroom in Antwerpen en zal *Cool Japan* daar in oktober 2019 openen. En met het Linden Museum in Stuttgart co-produceren we een grote *Azteken* tentoonstelling, die in 2021 in Museum Volkenkunde in Leiden te zien zal zijn.

Educatie en randprogrammering

In februari 2018 presenteerden we ons nieuwe onderwijsaanbod voor 2018-2019. Voor primair en voortgezet onderwijs bieden we in het schooljaar 2018-2019 106 programma's aan: 42 bij het Tropenmuseum, 20 bij het Afrika Museum en 44 bij Museum Volkenkunde. In 2018 was er bovendien meer aanbod voor in de klas (ook in verband met de geplande herinrichting van het Afrika Museum) en meer aanbod rondom de onderwerpen kolonialisme en slavernij. Daarnaast vonden in Museum Volkenkunde en in het Tropenmuseum ook dit jaar de lezingenreeksen van de MuseumJeugdUniversiteit plaats.

Naast het onderwijsaanbod was er in 2018 ook sprake van een uitgebreid vakantie-aanbod bij alle drie de musea. De inhoudelijk thema's van dat aanbod sloten veelal direct aan op de tentoonstellingen. Zo waren er in het Tropenmuseum programma's rond *Things that Matter* (zomervakantie) en *Cool Japan* (herfstvakantie). In het Afrika Museum was er aanbod rond *Liefde* (voorjaarsvakantie) en rond *Sieraden* (herfstvakantie) en werd er in de zomervakantie een programma in het buitenmuseum aangeboden dat maar liefst 12.855 bezoekers trok. In Museum Volkenkunde was er aanbod rond *Sieraden* (kerst- en voorjaarsvakantie) en *Bali* (herfstvakantie) en werd er in de zomervakantie een onbegeleide familietour Reis door de Wereld in 80 minuten georganiseerd.

Voor het vakantie-aanbod werkten we samen met diverse culturele partners. Zo is de nieuwe educatieve feestruimte *Feest! Wereldwijd* in het Tropenmuseum tot stand gekomen in samenwerking met Museum Catharijneconvent.

Het publieksprogramma in 2018 bestond uit zo'n 20 grote evenementen en rond de 60 kleinere programma's.

In Museum Volkenkunde werden een *Sieraden Special*, een *Bali weekend* en de *Wereldfair* georganiseerd. Het driejaarlijkse *Maori weekend* trok 1.448 bezoekers. De *Leidse Museumnacht* op 2 juni zag vooral veel jonge bezoekers en ook organiseerden we een filmweekend met het *Leiden International Film Festival* (LIFF). In het laatste weekend van januari vonden de *Djoser*

Reizigersdagen plaats en op 3 november was in Museum Volkenkunde *de Djoser familiedag*; beide evenementen blijven populair.

In het Afrika Museum vond traditioneel het *Africa Now Festival* plaats op Hemelvaartsdag en organiseerden we de alweer tiende editie van het *Keti Koti Festival*. Het Keti Koti festival werd dit jaar erg goed bezocht, we ontvingen 4.918 bezoekers (2017: 2.300). Op initiatief van de Museumvereniging vond er ten tijde van de opening van *Afrotopia* een MuseumMatch avond plaats waar bezoekers op zoek konden naar een museummaatje. Tijdens *Camp the Night!* op 7 juni kregen 40 bezoekers de kans te blijven slapen in het Afrika Museum en op 22 september nam het Afrika Museum deel aan de Nijmeegse Kunstnacht.

In het Tropenmuseum vonden de laatste drie publieksevenementen plaats in de reeks rondom *Fashion Cities Africa* en deze keren stonden Lagos, Casablanca en Nairobi centraal. Op 21 februari organiseerden het Tropenmuseum, NiNsee en het Amsterdam Museum, samen in het Netwerk Slavernijverleden, een studiemiddag voor docenten uit het voorgezet onderwijs over het Slavernijverleden. Wethouder voor Diversiteit, Kunst en Cultuur Simone Kukenheim opende het programma. Op 4 en 5 mei organiseerden we het *Vrijheidsontbijt*. De Amsterdamse Museumnacht op 3 november was met maar liefst 8.559 bezoekers de best bezochte Museumnacht ooit. Op 10 november deed het Tropenmuseum met een *Slaapfeest* in Tropenmuseum Junior mee aan de kindereditie van *Museumnacht*. In 2018 startten we ook met een *try out* van de programmareeks *Ongemakkelijke Gesprekken*, een serie interactieve programma's over culturele botsingen en taboes. Geen lezing of debat, maar een bijeenkomst waar bezoekers met in elkaar in gesprek gingen. De serie wordt in 2019 met een reeks gesprekken voortgezet. Tot slot organiseerden we op 30 september de derde editie van *Gepeperd Verleden - Van Atjeh tot Zeelandia*, een debat over impact, representatie en verbeelding van slavernij in de Oost en West.

Tropenmuseum Junior

Op 20 december 2016 is door het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) in het kader van Kunstenplan 2017-2020 een subsidie verleend van in totaal € 806.960,- ten behoeve van activiteiten van Tropenmuseum Junior (TMJ). Voor 2018 was het toegekende bedrag €204.564,-. Zoals overeengekomen met het AFK is de verantwoording hiervoor in dit bestuursverslag verwerkt.

Toelichting op kwantitatieve gegevens TMJ

Het totale bezoekerjifer van TMJ over 2018 (aantal: 40.229) daalde ten opzichte van 2017 (aantal: 44.694). Dit lijkt teleurstellend, maar was verwacht. Het is voor het eerst dat Tropenmuseum Junior 3,5 jaar open is met dezelfde tentoonstelling, voorheen was de looptijd maximaal 2,5 jaar. Dat het derde jaar de aantallen wat teruglopen is te verwachten. En bovendien: al waren er minder bezoekers dan in 2017, het bezoekaantal is nog steeds relatief hoog ten opzichte van de voorgaande laatste jaren van eerdere TMJ-edities. Gemiddeld lag het maximum aantal bezoekers rond de 30.000 en in 2018 was dat aantal bijna 10.000 bezoekers hoger. Dit betekent dat de volgende tentoonstelling van TMJ, die opengaat in 2019, opnieuw 3,5 jaar looptijd zal krijgen.

In totaal heeft TMJ in 2018 jaar 1.370 programma's verzorgd, gemiddeld 3 à 4 programma's per dag. 30.154 bezoekers kwamen in familieverband of via de Buitenschoolse Opvang en bezochten ZieZo Marokko in het weekend of de schoolvakanties. Tijdens schooltijd is TMJ alleen open voor de scholen. Het schoolbezoek is in 2018 uitgekomen op 9.612 bezoekers. Dat is 25% minder dan het aantal van 2017 (12.884). Ook hiervoor geldt dat we een jaar langer het programma aanboden en dat terugloop van de vraag te verwachten was.

Toelichting op gerealiseerde activiteiten en bereik

ZieZo Marokko is qua bereik de best lopende TMJ-tentoonstelling sinds de oprichting van Tropenmuseum Junior in 1975. Inmiddels hebben 147.560 mensen deze tentoonstelling bezocht en aan de programma's meegedaan. Gemiddeld bedient TMJ jaarlijks ca. 19 à 20% van de bezoekers van het Tropenmuseum. Naast het reguliere aanbod van tentoonstellingsprogramma's verzorgde TMJ in 2018 bijzondere activiteiten waarmee het onderwijs en ander publiek werd bereikt.

Voor het onderwijs werd gerealiseerd: een bus-project Ziezo Marokko op schoolpleinen en gymlokalen in Nederland, een programma voor leerkrachten en directie van buurtscholen met 'Tussen Amstel en IJ', aangepaste Ziezo Marokko programma's naar aanleiding van evaluaties en ervaringen op de vloer en een opzet voor een onderwijsklankgroep op basisschool Pinksterbloem waar activiteiten werden

getest.

Voor het publiek werd gerealiseerd: een mega-mozaïekactiviteit in de vakanties, VIP programma's met de hoofdpersonen uit ZieZo Marokko en voor winnaars van de VIP-reis, een suikerfeestprogramma, ZieZo Marokko programma voor collega's van NMVW, een aflevering Museum Jeugd Universiteit: 'Waarom spreken we Nederlands in Suriname', een couscousprogramma (elke vrijdag in juli en augustus), een Uitmarktprogramma, een Museumnachtprogramma, een Kindermuseumnacht en Slaapfeest in ZieZo Marokko, een familieprogramma voor vluchtelingen, een Buurtprogramma's voor Marokkaanse moeders van buurt-basisschool Oostelijke eilanden en buurthuisgroepen, trainingen en rondleidingen van rondleiders voor doven & slechthorenden in het kader van Museum in Gebaren en een bijstelling van de autisme-gids vanwege de herinrichting van het Tropenmuseum.

Vorbereiding nieuwe tentoonstelling

Daarnaast was de staf van TMJ actief met research en voorbereiding voor het nieuwe project met de werktitel *Suriname, Ontdek de wereld achter de dingen*. De nieuwe tentoonstelling gaat open in oktober 2019.

Relaties & Stakeholders

In 2018 had TMJ regelmatig contact met bekende en nieuwe stakeholders. De Marokkaanse ambassadeur en diverse consul-generaals en directeuren van Marokkaanse (rijks)musea, Dutch Culture met internationale collega's uit de museum- kunst en educatiewereld en (inter)nationale collega's (veelal museumprofessionals met specifieke vragen) uit Denemarken, Zuid-Afrika, Hongarije, Duitsland en India kwamen op werkbezoek. In voorbereiding op de nieuwe editie van Tropenmuseum Junior vond er kennisdeling en uitwisseling plaats met voormalig MOU-partner Villa Zapakara in Paramaribo (Suriname) over diverse culturele aspecten in Surinaamse thema's en methodiek en er was externe afstemming met onder andere Mocca, De Nieuwe Kerk, De Rode Loper en Surinaamse stakeholders. Een Surinaamse klankbordgroep werd samengesteld voor individueel overleg en gezamenlijke bijeenkomsten en er werd een Surinaams netwerk in Suriname en Nederland opgebouwd met experts op het terrein van muziek, voedsel, geschiedenis, feesten, slavernij, natuur en geneeskunde.

Toelichting op kwalitatieve gegevens

De kwaliteit van TMJ wordt (inter)nationaal gewaardeerd. De bezoekerswaardering van ZieZo Marokko werd in 2017 door een extern bureau onderzocht. Het familieprogramma scoorde toen een 8,7 en het juniorprogramma een 9. In 2018 is de waardering voor de onderwijsprogramma's (opnieuw) gemeten met als resultaat een 8,9. De persoonlijke en activerende begeleiding van Marokkaanse Nederlanders wordt zeer gewaardeerd.

Toelichting op het vrijkaartenbeleid

Tropenmuseum Junior voert ten aanzien van uitgifte van vrijkaarten, het verlenen van gratis toegang en het voeren van kortingsacties hetzelfde beleid als NMVW. Volgens dit beleid ontvangen gasten in het kader van kennisoverdracht en (inter)nationale uitwisseling gratis entree. Hieronder vallen ook de leerkrachten en schoolgroepen voor try-outs. Het basisonderwijs heeft gratis toegang tot onze musea, scholen binnen het VO betalen alleen een bijdrage voor de programmakosten (begeleiding, materiaalkosten, etc.), voor bezoekers binnen MBO, HBO en WO verband is er een speciaal onderwijstarief voor rondleidingen en workshops. Daarnaast worden incidenteel vrijkaarten ingezet in het kader van publieksacties, voor free publicity en bij de afhandeling van klachten.

Wetenschappelijke functie en internationale activiteiten

Het Research Centre for Material Culture (RCMC) van het NMVW stelde in 2018 een uitgebreid programma samen van workshops, symposia en seminars. De 37 evenementen werden georganiseerd vanuit onze drie RCMC-programmalijnen (ConnectingArts, ConnectingDiasporas en Collection Conversations) en trokken samen ruim 4.000 bezoekers. Enkele van de belangrijkste activiteiten worden hierna beschreven.

Radical Solidarity & Intergenerational Coalitions met Angela Davis

Op zondagavond 13 mei luidden we het programma *Moving Together: Activism, Art and Education – A Week with Angela Davis* in met een publieke lezing *Radical Solidarity & Intergenerational Coalitions*. Met meer dan 800 bezoekers was de lichthall in het Tropenmuseum uitverkocht. Kwesties als burgerschap, kennisuitwisseling en intergenerationeel activisme kwamen tijdens de lezing aan bod. De avond werd verder opgeluisterd met muziek van Sanne Landvreugd en een performance van Joy Mariama Smith. Wegens de grote belangstelling werd het evenement via livestream gedeeld op Facebook waar nog eens 420 kijkers de lezing van Angela Davis volgden.

De ontzaming van Museum Nusantara, een uitzonderlijk proces

Op 6 juni presenteerde het RCMC een seminar in Museum Volkenkunde naar aanleiding van de ontzaming van Museum Nusantara. In 2013 sloot Museum Nusantara in Delft haar deuren waardoor er 18.000 voorwerpen een nieuw thuis moesten vinden. NMVW speelde in opdracht van de Gemeente Delft een belangrijke rol in het ontzamelproces. Mede daardoor vonden alle objecten uiteindelijk een nieuw museaal onderkomen in overeenstemming met de LAMO en de Erfgoedwet. Tijdens het seminar bespraken we het ontzamelproces. Hierbij keken we kritisch naar de gevolgde procedures en de politieke en ethische kwesties die bij het herbestemmen van de collectie een rol speelden. Middels het seminar wilden we collega's en geïnteresseerden inzicht geven in een ontzamelproces in het algemeen, en dat van een collectie met een deels koloniale geschiedenis in het bijzonder. We bereiden nu voor 2019 een publicatie over ontzamen voor in de reeks 'Work in Progress'. Deze reeks, waarin ook het eerdergenoemde *Words Matter* verscheen, is erop gericht om onze ervaringen met voor de sector belangrijke onderwerpen te delen en uit te nodigen tot verdere verdieping.

Muslim Cool, Identity, Self-representation & Coolness

Op 6 september organiseerde RCMC in het Tropenmuseum het publieksevenement *Muslim Cool*. In het publieksevenement werd de groeiende impact van een nieuwe generatie Nederlandse moslims belicht. De invloed van *Muslim Cool* op muziek, visuele cultuur en sociale media, taal, mode, politiek en jeugdcultuur in Nederland en Europa kwam aan bod in verschillende *talks*. De middag was gevuld met vragen, debat en kritische opmerkingen zowel vanuit het publiek als vanuit de sprekers. Het evenement was in hele korte tijd uitverkocht. Het programma krijgt een vervolg in 2019 en dan praten we met het publiek verder over *coolness*, Nederlands burgerschap, zelf-representatie en identiteit.

Imperial Rights and the Origins of Photography

Op 22 november vond de achtste *Gerbrandslezing* plaats als onderdeel van de jaarlijkse tweedaagse RCMC conferentie *Reckoning with History*. Dit jaar was de spreker Ariella Azoulay, hoogleraar moderne cultuur en media aan Brown University. In haar lezing week Azoulay af van de gangbare theorieën en geschiedschrijving over fotografie en onderzocht ze de oorsprong van fotografie waarbij ze de imperiale rechten centraal stelde. Voorafgaand aan de Gerbrandslezing werden de drie RCMC-FEL junior fellowships voor 2019 bekendgemaakt.

Het RCMC ging in 2018 diverse nationale en internationale samenwerkingen aan waaronder het *Global Curatorial Project*, een internationale samenwerkingsproject met Brown University Center for Slavery and Justice, The Smithsonian, National Museum of African American History and Culture en het International Slavery Museum, Liverpool. Het EU samenwerkingsproject *SWICH (Sharing a World of Inclusion, Creativity and Heritage)* werd in 2018 na vier jaar afgesloten. Momenteel wordt er gewerkt aan een vervolg van dit project waarbij *Care* centraal staat. Het EU project *CoHERE* waar RCMC aan bijdraagt loopt nog tot april 2019.

Wekelijks ontvingen we buitenlandse delegaties voor bezoeken aan onze collectie. De conservatoren verwelkomden collega's en wetenschappers van onder andere de Fudan University in Shanghai (China), The Ocean Art Research Center of Shenzhen University (China), City University of New York (Verenigde Staten), Museum aan de Stroom (België), Linden Museum (Duitsland), Nanjing City Wall museum (China), National Museum of Ethnology, Osaka (Minpaku), the National Museum of History in Sakura (Japan), School of Oriental and African Studies (Verenigd Koninkrijk), collega's van Nederlandse universiteiten, the University of Greenland (Groenland), Military Museums (Verenigd Koninkrijk) en het University Museum Pelita Harapan, Tangerang (West-Java).

In 2018 deed team van conservatoren onderzoek in het kader van tien nieuwe tentoonstellingen en niet minder dan drie nieuwe semi-permanente opstellingen. Er verschenen bovendien 17 wetenschappelijk publicaties van eigen hand. De onderzoekers en conservatoren van het NMVW bezochten en organiseerden in 2018 45 internationale bijeenkomsten, lezingen, symposia en conferenties. Zij namen zitting in internationale comités of in expert netwerken. Tot slot werden 21 stagiaires, (senior) research associates en werkervaring-studenten begeleid door onze conservatoren en het RCMC.

Ondernemerschap en eigen inkomsten

Het eigen inkomsten-percentage van het NMVW bedroeg in 2018 37,2%. Hierbij worden de eigen inkomsten gedeeld door de structurele subsidies (zijnde OCW en subsidies uit gemeenten).

Naast de entree-opbrengsten droegen de opbrengsten uit de museumshops, de horeca en de verhuring van zalen en overige accommodaties bij aan de inkomsten van onze musea. Deze publieksinkomsten bedroegen in 2018 € 3.963.891,-, een daling van 10% ten opzichte van 2017. Hiermee zijn deze inkomsten weer op het niveau van eerdere jaren. Het jaar 2017 was namelijk uitzonderlijk op basis van het recordaantal bezoekers alsmede van de voorsnog eenmalig hogere vergoeding van de museumkaart (68%).

De bijdrage uit private middelen bedroeg in 2018 € 1.327.362,- tegen € 1.509.253,- in 2017. Deze daling is voor het grootste deel te verklaren door de honorering in 2017 van een speciale aanvraag bij de Bankgiro Loterij, namelijk voor het project *Museum Van*.

Sinds de fusie in 2014 produceert het NMVW tentoonstellingen die op 2 NMVW-museumlocaties kunnen worden gepresenteerd. Al vanaf de allereerste ontwikkelingsfase wordt met een eventuele zogenaamde doorplaatsing rekening gehouden, waardoor er aanzienlijke bezuinigingen gerealiseerd worden in onderzoeks- en ontwikkelingsinspanningen en in ontwerp- en bouwkosten. Ook internationale verkoop van tentoonstellingen wordt beter mogelijk.

Code Culturele Diversiteit

Als museum dat gaat over de culturen van de wereld bevinden wij ons in de positie om een cultureel divers programma te organiseren en te presenteren. In het brede scala van onze programmering van tentoonstellingen, evenementen en activiteiten ligt de erkenning dat onze samenleving bestaat uit veel verschillende culturen die samen de cultuur van Nederland vormen. We hebben ons dan ook gecommitteerd aan het vergroten van de culturele diversiteit van onze organisatie, in alle opzichten.

Niet alleen met onze tentoonstellingsprogrammering spraken we in 2018 specifieke doelgroepen aan, zoals bijvoorbeeld met *Heden van het Slavernijverleden* en *Afrotopia*. Ook in onze wetenschappelijke programmering van debatten en symposia kozen we voor onderwerpen die veel verschillende gemeenschappen aanspreken, zoals bijvoorbeeld Moslim Cool en Angela Davis. De gedachte hierbij is dat als bepaalde groepen die zich eerder niet aangesproken voelden door onze programmering eenmaal over de drempel zijn gekomen, ze dan onze musea eerder zien als een plek waar ze zich thuis voelen, en dan zullen ze gaandeweg ook eerder openstaan voor programmering die niet specifiek op hen is gericht. Wij hebben de indruk dat ons publiek de afgelopen jaren behoorlijk is verkleurd. Die ontwikkeling zetten we voort.

Om deze koers richting een divers en inclusief museum beter te kunnen onderbouwen hebben we in 2018 het onderzoeksbureau Urban Paradoxes opdracht gegeven om onderzoek te doen naar alle maatregelen die we hebben ingezet om de diversiteit en inclusiviteit van onze organisatie te verbeteren. Dit bureau is actief op het gebied van onderzoek en theorievorming over burgerschap, inclusiviteit en de kunsten. Wij vroegen hen de stand van zaken in kaart te brengen van onze ontwikkeling naar een inclusief instituut. Behalve interne interviews ging de onderzoekster ook in gesprek met zes partners die op uiteenlopende manieren (via gezamenlijke onderzoeken of publicaties, in klankbordgroepen of bij de ontwikkeling van producten) bij het NMVW betrokken zijn. Het rapport naar aanleiding van dit onderzoek, dat begin 2019 wordt verwacht en volgens de vier P's zal worden uitgewerkt, zal niet alleen de ontwikkeling naar een inclusief instituut beschrijven maar ook

helpen om de mogelijke vervolgstappen in dit proces te identificeren. Uitkomsten van het onderzoek zullen de basis vormen voor vervolgleid. Leerervaringen zullen we weer delen met de sector.

Met het onderschrijven van de Code Culturele Diversiteit hebben wij ons als organisatie gecommitteerd aan de doelstelling om ook wat betreft de personele samenstelling cultureel meer divers te worden. Dit vereist dat we weten hoe cultureel divers onze organisatie op dit moment eigenlijk is. Daarom ontwikkelden we in 2018 een diversiteitsenquête waarmee we ons eigen personeel op vrijwillige basis vroegen om aan te geven waar ze zelf geboren zijn, en hun ouders en grootouders. Middels deze inventarisatie registreerden we op de peildatum van 1 september 2018 197 medewerkers. Daarvan gaven 15 medewerkers (7,6%) aan dat ze geen informatie willen verstrekken over hun eigen geboorteland en over dat van hun ouders en grootouders. Die zijn derhalve in de verdere cijfers niet meegeteld.

Volgens het CBS (14 mei 2018) heeft 13% van de inwoners van Nederland een niet-westerse migratieachtergrond en 10% een westerse migratieachtergrond. Bij het NMVW bedragen deze cijfers resp. 15,23% en 19,29%. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat het CBS gebruik maakt van de gegevens van de eerste en de tweede generatie, terwijl in de NMVW-inventarisatie ook de migratieachtergrond van de derde generatie is opgenomen. Bij hanteren van de beperktere CBS-definitie zouden de cijfers voor het NMVW zowel voor de niet-westerse als voor de westerse migratieachtergrond 14,72% zijn.

Beter dan het afzetten van de NMVW-cijfers tegen die van de totale Nederlandse bevolking zou het vergelijken met de werkzame Nederlandse beroepsbevolking zijn. Volgens het CBS (14 mei 2018) heeft 11% van de beroepsbevolking een niet-westerse migratieachtergrond en 10% een westerse migratieachtergrond. De diversiteitspercentages van de NMVW-medewerkers zijn dus duidelijk hoger dan de vergelijkbare percentages in Nederland. We hebben vervolgens ook specifiek gekeken naar verspreiding over functieniveaus en concludeerden dat de diversiteit in onze organisatie evenwichtig is verdeeld over de verschillende schalen.

De enquête laat alvast zien dat binnen ons museum een derde van de medewerkers een niet-Nederlandse achtergrond heeft, en dat deze aanzienlijke diversiteit bovendien evenwichtig over de functieniveaus is verdeeld. Hoe we daarop verder bouwen zal bij de bepaling van het diversiteitsbeleid voor de komende jaren, dat we in 2019 zullen bepalen, worden ingevuld.

Collectiemanagement

De collectie staat onverminderd centraal in al onze tentoonstellingen, vormt de kern in onze educatieve en publieksactiviteiten en blijft inspireren tot nieuw wetenschappelijk onderzoek. Daarom hebben we ook in 2018 het zorgvuldig beheer van onze collectie weer vol energie aangepakt.

Registratie, documentatie en ontsluiting

In 2018 ging de nieuwe collectiewebsite live. De vernieuwing van deze webpagina was onderdeel van een grotere online strategie en was er met name op gericht de navigatie binnen de website te verbeteren, goede mobiele weergaves te ondersteunen en meer beleving te creëren door gebruik van veel beeldmateriaal en uitbreiding van zoekmogelijkheden. De nieuwe collectiewebsite sluit nauw aan op de ontwikkeling van een (hernieuwde) digitale strategie voor collectieontsluiting. Daartoe werkten we in 2018 samen met collega's van het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE). Binnen deze samenwerking werd gekeken naar nieuwe technieken om collectiedata beschikbaar te stellen aan derden, onderzoeken we wat er nodig is om collectiegegevens vanuit collectie-database TMS beter bruikbaar te maken in gedeelde systemen en wisselden we kennis uit op het gebied van de ontwikkeling en verbinding van thesauri. Dit alles zal bijdragen aan een betere ontsluiting van onze collectie voor het publiek. In dit kader is ook de technische uitwisseling van gegevens met de databank waarin de Collectie Nederland bijeen wordt gebracht verbeterd en geactualiseerd.

In het kader van restauratie en conservering werden in het Tropenmuseum werden de 12 bisjalen uit Papoea-Nieuw-Guinea gerestaureerd onder toezicht van het publiek. Dat reageerde enthousiast op dit unieke kijkje achter de schermen en maakte gretig gebruik van de mogelijkheid om vragen te stellen aan onze medewerkers. De bisjalen zijn inmiddels weer teruggeplaatst op hun oorspronkelijke plek in de Lichthal, maar met een verbeterde ophanging en ondersteuning.

Depotbeheer

Het project met betrekking tot de (voormalige Volkenkunde-)textielcollectie werd in de zomer van 2018 afgerond. We hebben deze collectie, een totaal van 11.663 stukken, nu in zijn volledigheid geïnventariseerd, vervolgens gefotografeerd en volgens de beste maatstaven weer opgeborgen. Hierbij is er niet alleen flink geïnvesteerd in arbeidscapaciteit maar ook in stellingmateriaal en opbergdozen.

Dat de circa 450.000 voorwerpen die we beheren nu verspreid liggen over 9 verschillende gebouwen gaf in ons Beleidsplan 2017–2020 aanleiding tot de gedachte dat centralisatie op een enkele plek niet alleen bedrijfseconomisch gunstiger is, maar bovenal de toegankelijkheid en het gebruik van de collectie sterk zou kunnen verbeteren. Conform voornemens zijn we in 2018 dan ook begonnen om onderzoek uit te voeren naar de centralisatie van onze depots. Daartoe zijn we gestart met de inventarisatie van de benodigde ruimte en hoeveelheden opslagmiddelen die nodig zouden zijn om de nu over meerdere gebouwen verspreide NMVW- en WMR-collecties samen te brengen in een enkel depot. Dit onderzoek liep gelijktijdig met een adviestraject dat volgde op een opdracht van de Gemeente Leiden om te onderzoeken of er draagvlak is voor een gezamenlijk Leids collectiecentrum met daarin onder andere de collecties van NMVW (+WMR), Museum Boerhaave en de Lakenhal. Het adviesrapport werd na de zomer aan de wethouder gepresenteerd. Het College van B&W reageerde positief en stelde middelen beschikbaar voor vervolgonderzoek naar de wenselijkheid en haalbaarheid van een dergelijk gedeeld collectiecentrum of depot. Dit vervolgonderzoek wordt in 2019 uitgevoerd.

Huisvesting

Met ingang van 1 januari 2017 zijn wij zelf verantwoordelijk geworden voor het beheer en onderhoud van de panden behorend bij de locatie Museum Volkenkunde. De overige panden worden van derden gehuurd, waarop het nieuwe huisvestingsstelsel voor rijksmusea niet van toepassing is.

Op basis van een door haar vastgestelde uitgebreide en zeer langjarige onderhouds- en investeringsplanning verstreekt OCW hiervoor subsidie.

NMVW verklaarde zich bereid deel uit te maken van de zgn. Pilot groep, bestaande uit 6 Rijks gesubsidieerde musea, die voor een periode van vijf jaar (2017 tot en met 2021) de dienstverlening voor het beheer, onderhoud, advies en mogelijk projectmanagement ten behoeve van de panden, installaties en terreinen van Museum Volkenkunde onderbrengen bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Hiervoor werd een Overeenkomst tot Dienstverlening afgesloten.

Onderdeel van de dienstverlening van het RVB was het opstellen en actueel houden van een meerjarig onderhouds- en investeringsplan (MOIP) met een looptijd van steeds vijf jaar. Het huidige MOIP loopt tot en met 2022 en wordt in 2019 geactualiseerd. Het MOIP vormt vervolgens de basis voor de planning van het onderhoud en de investeringen voor de panden, installaties en terreinen van Museum Volkenkunde en was ook het uitgangspunt voor betreffende werkzaamheden in 2018. Ons team van deskundige medewerkers was belast en toegerust voor het beheer en onderhoud van de panden en liet zich in voorkomende gevallen bijstaan door externe deskundigen.

Het financiële kader van dit MOIP past binnen het financiële kader van de beschikbaar gestelde huisvestingssubsidie als vastgelegd in de Erfgoedwet. Met dit alles is aan de voorwaarden voor een verantwoorde invulling van de onderhouds- en beheertaken voldaan.

Risico's

Risicomanagement was ook in 2018 een integraal onderdeel van het gevoerde beleid, verdeeld in de onderdelen strategie, operationeel, financieel en wet- en regelgeving. De directie was en is goed op de hoogte van de belangrijkste risico's en onzekerheden binnen de branche en is van mening dat de interne risicomanagement- en controlesystemen waarmee de organisatie-brede risico's worden beheerst in 2018 adequaat hebben gewerkt. Operationele en financiële risico's (prijis-, liquiditeits-, koers- en renterisico's) zijn vastgelegd in de managementinformatie en worden periodiek geanalyseerd. De bewaking van de financiële positie en het bijstellen op basis van de financiële risico's vindt periodiek plaats.

We verstrekken maandelijks financiële realisatie-rapportages ter analyse en stellen tweemaal per jaar een herijkte jaarresultaatprognose op. Deze prognoses worden tevens besproken met de Audit Commissie van de Raad van Toezicht en met de volledige Raad van Toezicht.

Voor nu identificeren wij de volgende mogelijke risico's.

- De verbouwing van het Afrika Museum zou vertraging op kunnen lopen. In 2019 en 2020 staan een verbouwing en een herinrichting van het Afrika Museum gepland, hiervoor zijn in 2018 reeds twee van

de vier tentoonstellingszalen gesloten en ontmanteld. Een dergelijk project zou door onvoorziene tegenvallers vertraging kunnen oplopen. Een vertraging kan gevolgen hebben voor het aantal bezoekers (regulier en scholen) en voor de hoogte van de (publieks-) inkomsten.

Dit risico achten wij beperkt, omdat er te allen tijde zorg zal worden gedragen voor voldoende aanbod in het binnen- en/of buitenmuseum. Het aantal bezoekers in 2018 toont ook aan dat deze verwachting niet onterecht is: ondanks het feit dat slechts 2 expositiezalen beschikbaar waren, ontving het Afrika Museum ruim 70.000 bezoekers.

- Gedurende de lopende Cultuurnota-periode is de subsidie van het Wereldmuseum in principe vastgesteld. Het is denkbaar dat het Wereldmuseum (WM) vanaf 2021 minder gemeentelijke subsidie gaat ontvangen, waardoor de samenwerkingsconstructie tussen NMVW en WM moet worden heroverwogen. Denkbaar is dan dat de dienstverlening door NMVW aan WM moet worden bijgesteld of beëindigd. In dat geval zouden de NMVW-posities die in verband met de samenwerking werden gecreëerd (deels) overbodig kunnen worden, en zou de dekking daarvoor middels doorbelasting aan WM (deels) kunnen komen te vervallen.

Dit risico achten wij niet groot. De uitbreiding van de personeelsformatie van het NMVW ten gevolge van de dienstverlening aan WMR is sowieso beperkt. Bij het staken van dienstverlening en de daaropvolgende doorberekening aan het Wereldmuseum zijn de risico's overzichtelijk. Door het deels hanteren van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd en door natuurlijk verloop zijn de financiële gevolgen beperkt.

De huurovereenkomsten voor de panden van Afrika Museum en het Tropenmuseum zijn met ongewijzigde voorwaarden verlengd tot respectievelijk 1 juni 2025 en 1 januari 2021.

Er is derhalve de komende jaren geen risico van onverwachte of aanzienlijke huurverhogingen of wijziging van huurvoorwaarden.

Samenstelling directie

De directie werd gevoerd door drs. K.J. (Stijn) Schoonderwoerd, statutair directeur/bestuurder en algemeen directeur. Hij is benoemd per 01-06-2012 voor onbepaalde tijd.

Stijn Schoonderwoerd
algemeen directeur

Verslag Raad van Toezicht

Tot 1 mei 2018 was de Raad van Toezicht van het Nationaal Museum van Wereldculturen als volgt samengesteld:

De heer L.J. de Waal, voorzitter
Mevrouw P.W. Kruseman
De heer mr. J. Lamens
Mevrouw drs. C. van Rappard – Boon
Mevrouw mr. Sj. A. Rullmann
De heer prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker
Mevrouw P.E. de Weichs de Wenne
Mevrouw M.J.L.L. van der Poel
Mevrouw L.A.M. van der Linden

Per 1 mei 2018 was de Raad van Toezicht van het Nationaal Museum van Wereldculturen als volgt samengesteld:

De heer L.J. de Waal, voorzitter
Mevrouw drs. C. van Rappard – Boon
Mevrouw mr. Sj. A. Rullmann
De heer prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker
Mevrouw P.E. de Weichs de Wenne
Mevrouw L.A.M. van der Linden
De heer M. Bouker

In het kader van de verregaande samenwerking met het Wereldmuseum werd met ingang van 1 mei 2017 een nieuwe Raad van Toezicht gevormd. Beiden stichtingen kennen dezelfde samenstelling van de Raad van Toezicht. Met ingang van de integratiedatum was het aantal leden van de Raad van Toezicht vastgesteld op 9 inclusief de voorzitter, in de verhouding zes met een NMVW achtergrond en drie met een Rotterdamse achtergrond. Na één jaar, per 1 mei 2018, zijn conform de bij de integratie gemaakte afspraken twee leden afgetreden (uit iedere categorie één), zodat het uiteindelijke aantal uitkwam op zeven leden in de verhouding vijf 'NMVW' en twee 'Rotterdam'. Het College van B&W van Rotterdam heeft de leden met een Rotterdamse achtergrond in de Raad van Toezicht van het Wereldmuseum benoemd. De overige leden worden niet ter goedkeuring aan het College voorgelegd. Bij deze gelegenheid is een nieuw rooster van aftreden vastgesteld welke is toegevoegd aan dit verslag.

De Raad van Toezicht vergaderde in 2018 regulier op 22 maart, 27 juni, 11 september, 1 november en 14 december. Op de agenda stonden naast financiële zaken ook de gevolgen van de AVG wetgeving, de verbouwing van het Afrika Museum, het collectiebeleid in combinatie met de maatschappelijke discussie rondom de repatriëring van koloniaal erfgoed, de sponsorstrategie en ontwikkelingen op het gebied van Personeel & Organisatie. De verschillende commissies binnen de Raad van Toezicht (Auditcommissie, Remuneratie, Museale Zaken en Commissie Rotterdam) kwamen verschillende malen bijeen met de Directie en MT-leden. De Raad maakte daarnaast kennis met de nieuwe Ondernemingsraad.

De Raad van Toezicht kijkt met tevredenheid terug op 2018. De organisatie groeide opnieuw, ontwikkelde zich inhoudelijk sterk en de maatschappelijke relevantie van de drie musea nam toe. De Raad is onder de indruk van de aanzienlijke hoeveelheid van de activiteiten die in 2018 werden ondernomen en de verscheidenheid van producten die daar het resultaat van waren. De Raad heeft waardering voor de onvermoeibare inzet van de medewerkers en het management en de slagvaardigheid waarmee zij te werk gaan.

De Raad stelt vast dat ieders onafhankelijke expertises binnen de Raad goed tot hun recht komen in het toezicht. Niet alleen binnen de verschillende (bovengenoemde) commissies van de Raad van

Toezicht maar ook als klankbord voor uiteenlopende kwesties en in hun contact met de Ondernemingsraad voelt de Raad zich betrokken bij de organisatie en de werknemers.

Bijzonder was het eerste volledige kalenderjaar van de verregaande samenwerking met het Wereldmuseum. De Raad ziet in deze constructie grote voordelen voor beide stichtingen. De verbouwing en herinrichting van het Wereldmuseum en de ontwikkeling van de organisatie verlopen voorspoedig en het Wereldmuseum vaart wel bij de ervaringen die NMVW afgelopen jaren heeft opgedaan. NMVW heeft in het Wereldmuseum een sterke partner in het uitdragen van de missie en het verwezenlijken van de gezamenlijke doelen.

Met zorg volgde de Raad de berichtgeving rondom de voorgenomen verkoop van gebouw en gronden van het Afrika Museum in Berg en Dal door de eigenaar, de Congregatie van de Heilige Geest. De Raad van Toezicht stelt vast dat het bestuur van NMVW adequate stappen heeft gezet om aan deze onverwachte ontwikkeling het hoofd te bieden. Hoewel zij de vertraging van de verbouwing betreurt, steunt zij het bestuur in het besluit meer zekerheid af te wachten voor de uitvoering van de meer ingrijpende onderdelen van de verbouwing. De Raad ziet er op toe dat de medewerkers gedurende het proces goed op de hoogte worden gehouden van de voortgang.

De Raad van Toezicht is tevreden met het financiële resultaat, zij het dat de algemene reserve nog altijd aanleiding geeft tot voorzichtigheid. Hierop is in eerdere Jaarverslagen ook al gewezen.

De Raad ziet uit naar 2019 waarin het Afrika Museum en het Wereldmuseum verbouwd en inhoudelijk vernieuwd zullen zijn, twee nieuwe Kindermusea zullen worden geopend in Amsterdam en Rotterdam en de tentoonstellings- en activiteitenprogrammering weer ruimte bieden aan interessante onderwerpen en kennisuitwisseling voor een breed scala aan bezoekers en deelnemers.

De Raad van Toezicht en Directie onderschrijven de aanbevelingen van de Code Cultural Governance c.q. de principes van de Governance Code Cultuur alsmede de Code Culturele Diversiteit. Deze codes worden integraal toegepast. Eind 2018 heeft de raad een zelfevaluatie uitgevoerd, gericht op het eigen functioneren. De observaties en bevindingen die volgden op deze evaluatie hebben geleid tot herinrichting van een aantal processen binnen de Raad van Toezicht en een duidelijkere beschrijving van rollen en taken voor de verschillende commissies binnen de Raad van Toezicht.

De bezoldiging van de Directie van het Nationaal Museum van Wereldculturen valt binnen de WNT norm. In de jaarrekening is de bezoldiging van de directie van het museum vermeld. De leden en de voorzitter van de Raad van Toezicht voeren hun functie onbezoldigd uit.

In de navolgende overzichten worden de nevenactiviteiten van de Directie en de leden van de Raad van Toezicht en het rooster van optreden weergegeven.

De heer L.J. de Waal, voorzitter

Overzicht maatschappelijke- en nevenactiviteiten van leden Raad van Toezicht en Directie van stichting NMVW

<p>Dhr. L.J. de Waal Voorzitter RvT NMVW</p>	<p>Lid Raad van Commissarissen Werkse! (het "Werkbedrijf" te Delft) Voorzitter Raad van Toezicht Wereldmuseum Rotterdam Voorzitter Raad van Toezicht Pantar (werk- leerbedrijf Amsterdam) Voorzitter Raad van Advies Nationaal Fonds Kunstbezit Commissaris coöperatie DE Ramplaankwartier Lid bestuur Veteraneninstituut Voorzitter Stichting Ondersteuning Sociale Alliantie Voorzitter bestuur Stichting VHV (Vrienden van de vakbondshistorie) Lid Adviescommissie geschilbeslechting prestatieafspraken Woningwet</p>
<p>Mevr. drs. C van Rappard-Boon Lid RvT NMVW</p>	<p>Commissaris Vereniging Historisch Scheepvaart Museum Lid Raad van Toezicht Wereldmuseum Rotterdam Voorzitter van de aankoopcommissie van het Mondriaan Fonds Bestuurslid Keijser Stichting Voorzitter Stichting de Vrolijkheid</p>
<p>Mevr. mr. Sj. A. Rullmann Lid RvT NMVW</p>	<p>Vm. Vice President Rechtbank Amsterdam Lid Raad van Toezicht Wereldmuseum Rotterdam Voorzitter klachtencommissie NICAM (Netherlands Institute for the Classification of Audio-visual media/Kijkwijzer) Voorzitter Reclame Code Commissie Lid bestuur Amsterdams Juridisch Genootschap, notariële vereniging Ledenraad KIT, lid zonder stemrecht Lid Raad van Advies Pleitacademie</p>
<p>Dhr. prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker Lid RvT NMVW</p>	<p>Rector magnificus en voorzitter van het College van Bestuur Universiteit Leiden Lid Raad van Toezicht Wereldmuseum Rotterdam Bestuurslid Stichting Medical Delta Lid Curatorium Stichting Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten Lid Raad van Toezicht Veerstichting Lid Raad van Advies Collegium Musicum Raadsheer-plaatsvervanger Gerechtshof 's-Hertogenbosch Hoofdredacteur onrechtmatige daad (losbladig) Kluwer Rechter-plaatsvervanger Rechtbank Noord-Holland Lid redactieraad Tekst & Commentaar Lid Stichting Vrienden Katholieke Studentenpastoraat</p>
<p>Mevr. P.E. de Weichs de Wenne Lid R RvT NMVW</p>	<p>Zakelijk Directeur Dordrechts Museum Lid Raad van Toezicht Wereldmuseum Rotterdam Bestuurslid Gemma Mentzel Stichting</p>

	Bestuurslid Stichting Landgoed Geijsteren Bestuurslid Stichting Openluchtrecreatie Noord-Limburg
Mevr. L.A.M. van der Linden Lid RvT NMVW	Projectcoördinator Kenniscentrum Creating 010, Hogeschool Rotterdam Lid Raad van Toezicht Wereldmuseum Rotterdam Bestuurslid Nationaal Comité 4 en 5 mei Lid visitatiecommissie Cultuurnota 2017 - 2020, Gemeente Utrecht Bestuurslid Stichting Freehouse, Social Design
Dhr. M Bouker Lid RvT NMVW	Managing partner en data analytics lead Ernst & Young, tot 01-07-2018 Lid Raad van Toezicht Wereldmuseum Rotterdam
Drs. K.J. Schoonderwoerd	Algemeen Directeur Tropenmuseum, Afrika Museum en Museum Volkenkunde Algemeen Directeur Wereldmuseum Rotterdam Bestuurder Wereldbusiness B.V. Bestuurslid Museumvereniging Voorzitter Dansersfonds '79 Lid Benoemingsadviescommissie voor de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurgoederen en Tweede Wereldoorlog

Raad van Toezicht Rooster van Aftreden

	Geboortedatum	Commissie	Aantreden	Aftreden
Dhr. L.J. de Waal Voorzitter	04-11-1950	Remuneratie Commissie; Commissie R'dam	01-04-2014	01-04-2020 (tweede termijn)
Mevr. drs. C van Rappard-Boon	17-06-1944	Museale zaken; Contact OR	01-04-2014	01-04-2019 (tweede termijn)
Mevr. mr. Sj. A. Rullmann	06-12-1947	Contact OR	01-04-2014	01-04-2022 (tweede termijn)
Dhr. prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker	23-06-1954	Remuneratie Commissie	01-04-2014	01-04-2021 (tweede termijn)
Mevr. P.E. de Weichs de Wenne	22-11-1969	Commissie R'dam Audit Commissie	01-05-2017	01-05-2021 (herbenoembaar)
Mevr. L.A.M. van der Linden	19-01-1957	Museale Zaken; Commissie R'dam	01-09-2017	01-09-2021 (herbenoembaar)
Dhr. M. Bouker	16-02-1978	Audit Commissie	01-04-2018	01-04-2022 (herbenoembaar)